Melih Gökçek yönetimindeki Ankara Büyükşehir Belediyesi uygulamalarıyla başkentliler doğalgazda hep fazladan para ödedi

Ankara'da doğalgaz eziyeti

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin EGO eliyle yürüttüğü ve son olarak özelleştirme gerekçesiyle Başkent Doğal Gaz A.Ş'ye devrettiği doğalgaz faaliyetlerinde; öngörülen yatırım planları, kentte gazın götürüleceği bölgelerin hangi bölgeler olduğu ve ne zaman götürüleceği, abone sayıları ve gaz tüketim hedefleri vb. bilgiler, şeffaf biçimde kamuoyu ile paylaşılmamaktadır.

Oğuz TÜRKYILMAZ
MMO Enerji Çalışma Grubu Başkanı
oguz.turkyilmaz@mmo.org.tr

Türkiye'de doğalgaz hizmetinin yurttaşlara sunumunda Ankara her açıdan bugüne kadar can yakıcı uygulamaların yaşandığı bir kent olmuştur. Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Başkanı **Melih Gökçek**'le özdeşleşerek anılan bu uygulamalar, fazladan tahsil edilen doğalgaz paraları ve pil paralarından ön ödemeli elektronik sayaç dayatmalarına kadar uzanmaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Hazine'ye ve BOTAŞ'a ödemediği borçlar nedeniyle kamu zor durumda kalırken, bu borcun faizlerini silip, faiz işletilmeden anaparanın özelleştirme sonrasına kadar dondurulmasına yönelik kişiye özel düzenleme yapılmıştır. Bunun bedeli ise başka şehirlerde olmayan yükseklikte birim hizmet ve amortisman bedeli yoluyla Ankara halkından tahsil edilmektedir. Çıkarılan yasayla da dolar üzerinden Başkent Doğalgaz'ı satın alacak şirkete kar garantisi verilmiştir.

Türkiye'de 1988'te başlayan kentsel doğalgaz uygulamalarının ilki olan ve İngiliz kredisiyle finanse edilen, British Gas'ın müşavir, AMEC-Kutlutaş Ortaklığı'nın yüklenici olduğu Ankara Doğalgaz Projesi 1. aşamasında; bir an önce Rusya'dan gaz alımının başlayabilmesi ve kentte doğalgaz kullanımına acilen geçilmesi için, mevcut havagazı şebekesinin kullanım kararı verilmiştir. Seçilen dağıtım şebekesi basıncı, eski borular kullanılacağı için düşük seçilmiştir. Ülkemizde diğer tüm kentlerde şebeke basıncı 4 bar olarak tasarlanmış ve uygulanmışken, Ankara'da dağıtım şebekesi 50-75 milibar şebeke basıncına göre tasarlanmıştır. Düşük basınç nedeniyle, daha büyük boru çaplarının seçimi zorunlu olmuş, bu da yatırım maliyetini arttırmıştır. Ankara gibi hızla büyüyen, yoğun bir yapılaşmanın olduğu, eski binaların yıkılarak yerine çok katlı binaların inşa edildiği bir kentte, eski boruların kullanımıyla sorunlar yaşanmıştır. Eski havagazı boruları çap ve basınç sınıfı itibariyle, hızla artan doğalgaz talebini karşılayamayınca, yeniden kazı ve boru döşenme çalışmaları yapılması zorunlu olmuştur. Şehrin havagazı şebekesinin olmadığı Batıkent, Çayyolu vb. bölgelerine gaz götürüldüğünde; basınç sınıfını yükseltme imkanı olduğu halde başlangıçta yapılan bu hata sonraki belediye yönetimlerince de sürdürülmüştür.

Ankara Doğalgaz Projesi'nin 1. aşamasında, projenin İngiliz kredisi ile finanse edilmesinden ötürü, kullanılan malzemelerin tamamı İngiltere'den ithal edilmiştir. 1990'lı yıllarda, bu defa Atilla Doğan Firması'nca üstlenilen ve Kanada kredisiyle gerçekleştirilen Ankara Doğalgaz Projesi'nin 2. aşamasında da, yapımda kullanılan malzeme ve ekipmanların büyük bir bölümü ithal edilmiştir. İzleyen yıllarda Güriş tarafından üstlenilen çeşitli aşamalar ise öz kaynaklarla finanse edilmiş ve kullanılan malzeme ve ekipman ağırlıkla yurtiçinden temin edilmiştir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin EGO eliyle yürüttüğü ve son olarak özelleştirme gerekçesiyle Başkent Doğal Gaz A.Ş'ye devrettiği doğalgaz faaliyetlerinde; öngörülen yatırım planları, kentte gazın götürüleceği bölgelerin hangi bölgeler olduğu ve ne zaman götürüleceği, abone sayıları ve gaz tüketim hedefleri vb. bilgiler, şeffaf biçimde kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Yatırım önceliklerinde daha çok siyasal tercihlerin egemen olduğu gözlemlenmiştir. Büyükşehir belediyelerinin görev sınırlarıyla ilgili yapılan yasal düzenlemelerle, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin sınırları genişlemiş ve daha önce büyükşehir sınırları içinde olmayan bazı çevre ilçe ve beldeler sınırları içine girmiştir. Bu ilçe ve beldelere de gaz götürme yükümlülüğü olan Büyükşehir Belediyesi, gazı ne zaman getireceğine ilişkin olarak kamuoyuna doyurucu bir bilgi vermemiştir.

Yüksek karlı satış olanağı

Rekabet Kurulu'nun 8 Mart 2002 tarihli kararında, 4646 sayılı Yasa'nın işlerlik kazandığı tarihten önceki dönemler ağırlıklı olmak üzere, BOTAŞ'ın ve kentsel gaz şirketlerinin tekel durumu incelenmektedir. BOTAŞ, 2000 Temmuz'undan sonra kentsel gaz şirketlerine zararına veya çok düşük marjlarla gaz satarken, Rekabet Kurulu'nun incelemesine konu olan 1997 Ocak–2001 Aralık döneminde EGO konutlara yüzde 27-yüzde 45, resmi dairelere yüzde 44-yüzde 89; İGDAŞ ise konutlara yüzde 25-yüzde 39, resmi dairelere yüzde 47-yüzde 108 arasında değişen kar oranlarıyla gaz satmıştır.

4646 sayılı Doğal Gaz Yasası'ndan önce doğalgaz dağıtımı yapan Ankara, İstanbul ve Izmit'te, bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra da bazı ayrıcalıklı uygulamalardan yararlanmıştır.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) tarafından düzenlenen kentsel doğalgaz dağıtım ihalelerini kazanan şirketlerin uygulayacakları birim hizmet ve amortisman bedeli, bazı kentlerde 0, çok büyük çoğunluğunda 1 sentin altında iken, EPDK kararlarıyla, Ankara, İstanbul ve İzmit'teki gaz kuruluşlarının, diğer kentlerdeki birim hizmet ve amortisman bedelinin çok üzerinde bedeller uygulamalarına imkan tanınmıştır.

Örneğin 2006'da birim hizmet ve amortisman bedeli diğer kentlerde 0-3.7 Kr/metreküp iken, bu bedel EGO için EPDK kararıyla 5.80 Kr/metreküp olarak uygulanmıştır. 2007'de bu rakam EPDK'nın lisans ihalelerini kazanan şirketler için 0-3.5 Kr mertebesindedir. Ancak EPDK kararıyla ayrıcalıklı statüdeki şirketler olan İGDAŞ için 5.9947 Kr, EGO için 5.8019 Kr, İZGAZ, AGDAŞ ve BAHÇEŞEHİRGAZ için ise 6.9649 Kr'dir. Bu şirketler üretici fiyat endeksindeki artışları bu rakamlara ekleyebilmektedirler.

Satış öncesi özel yasayla garanti

AKP yönetimindeki Ankara, İstanbul ve İzmit büyükşehir belediyelerine bağlı kentsel gaz kuruluşlarını kollayan bu davranış, EGO'nun özelleştirilmesi için yapılan yasal düzenleme ile yoğunlaşarak sürdürülmüştür. Türkiye'de başka hiç

bir kentte uygulanmayan 5.5 sent/ metreküp birim hizmet ve amortisman bedeli, önce EGO ve Başkent Gaz'a tanınmıştır. Böylece özelleştirilecek olan Başkent Gaz'ı satın alacak olan şirketin yüksek oranda gelir elde etmesi güvence altına alınmıştır. Bu durum emsal gösterilerek, daha sonra bu rakama yakın birim hizmet ve amortisman bedelleri, İstanbul, İzmit, Adapazarı ve Bahçeşehir için de uygulanmaya başlanmıştır.

Borçları faizi silinip donduruldu

Bu süreçte, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve EGO Genel Müdürlüğü, genel olarak kamuya olan tüm borçlarını, özel olarak BOTAŞ'a olan gaz borçlarını ödememiştir. Seçim öncesinde 2007 Haziran'ında aceleyle çıkarılan Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Belediye Başkanına özel yasa ile özelleştirme öncesinde daha cazip hale getirilmesi için EGO'nun BOTAŞ'a olan borcunun tahakkuk etmiş faizleri silinmiş, anapara ödemesi ise, herhangi bir faiz yürütülmeksizin; Başkent Gaz'ın özelleştirilmesine ve özelleştirme gelirlerinin tahsil edilmesine kadar ertelenmiş ve dondurulmuştur.

Satış iptal edilmeli

Başkent Doğal Gaz A.Ş özelleştirme ihalesinin iptali için Makina Mühendisleri Odası'nca (MMO) idari yargıda açılan dava sürmektedir. MMO bu davada, şu gerekçelerle ihalenin iptalini istemiştir:

"-Doğalgaz dağıtım faaliyetlerinin özelleştirilmesinin mülkiyetin devri yoluyla yapılmasının kamu yararına ve hukuka aykırı olduğu,

-Doğalgaz dağıtım faaliyetinin özel hukuk sözleşmeleriyle gördürülmesinin mümkün olmadığı,

-İhaleden çok kısa bir süre önce Baymina Enerji'ye gaz satım olanağının Başkent Doğal Gaz A.Ş'ye devri ve Kızılcahamam Bölgesi için EPDK'ya talepte bulunmasının ihaleye katılımları ve ihale bedelini etkileyeceği,

-İhale usulünün kamuoyunda kuşku yarattığı."

En yüksek teklifi verdiği ve ihaleyi kazandığı açıklanan Global-Energaz Konsorsiyumu ihaleden bu yana aylar geçmesine karşın, ihale bedelini ödememiş ve yaşanan ekonomik kriz şartlarında ödeme yapamayacağını bildirmiştir. İhale şartları yerine getirilmediği için, Başkent Doğal Gaz A.Ş'nin özelleştirme ihalesi derhal iptal edilmelidir.

Başkent Doğalgaz BOTAŞ'a devredilsin

MMO, kamu kurumlarının özelleştirilmesi, küçültülmesi ve işlevsizleştirilmesi politika ve uygulamalarına karşı çıkmaktadır. BOTAŞ ve TPAO Türkiye Petrol ve Doğal Gaz Kurumu olarak birleştirilmeli ve Başkent Doğal Gaz A. Ş, BOTAŞ'a sabitlenen ana para borcu 676 milyon TL, silinen faiz alacağı ise 440 milyon TL karşılığı olarak, bu kuruma devir edilmelidir.

Ankaralı'dan 2 kat bağlantı bedeli tahsil edildi

EPDK tarafından yayımlanan yönetmelik ve kararlarda, daire başına abone bağlantı bedelinin azami 180 dolar + KDV olarak uygulanması, EGO vb kuruluşlar için 150 dolar+KDV bedel uygun görülmüştür. Oysa EGO, 1996 yılından beri abonelerden 300 dolar abone bağlantı bedelinin yanı sıra fazladan bir de servis hattı bedeli tahsil etmiştir. Bu hatalı uygulama, EPDK kurulduktan ve konuyla ilgili düzenlemeleri yürürlüğe koyduktan sonra da sürdürülmüş ve EGO abonelerden haksız yere 300 dolar abone bağlantı bedeli tahsil etmeye devam etmiştir. Bu konuda EPDK 8 Nisan 2005 tarihinde, **"EGO Genel Müdürlüğünün** 'kanun hükümlerine ve çıkarılan yönetmelik, talimat ve tebliğler aykırı hareket etme fiili işlediği'**, mevzuata aykırı duruma son verilmesi için 90 günlük süre verilmesi"** kararını vermiştir.

Bu karar uyarınca haksız yapılan tahsilatın abonelere derhal iade edilmesi gerekirken, EPDK kararından 3 yıl 8 ay sonra, yerel seçimlere yalnızca 4 ay kala, 24 Aralık 2008 tarihinde Başkent Gaz'dan yapılan bir duyuruyla, yalnızca 2 bin 225 aboneye iade yapılacağı bildirilmiştir. Oysa haksız yere fazla para ödemek zorunda bırakılan abone sayısının çok daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Bu süreçte, denetim görevini yeterince yerine getirmeyen ve kendi aldığı kararı uygulamayan EGO/Başkent Gaz'ı seyreden EPDK da sorumludur. Fazla ödeme yapan tüm aboneler, Başkent Gaz aleyhine Tüketici Hakem Heyetlerine ve Tüketici Mahkemelerine başvurarak haklarını almalıdır.

Serbest tüketicilerden 14.5 milyon TL fazla tahsilat

EGO Genel Müdürlüğü'nce yıllık gaz tüketimi 1 milyon metreküpün üzerinde olan ve bu tüketimleri nedeniyle **"serbest tüketici"** statüsünde olan çok sayıda kamu kuruluşundan, 2003-2007 döneminde satın aldıkları gaz için ödemeleri gereken taşıma bedelinden çok daha yüksek olan birim hizmet ve amortisman bedeli haksız yere tahsil edilmiştir. 72 kuruluştan fazladan tahsil edilen 14 milyon 516 bin 416 TL, 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren 12 eşit taksitte iade edilecektir. Bu uygulama bu kuruluşların zararını tazmin etmemektedir. Haksız yere tahsil edilen tutarlar, ancak yıllar sonra ve faizsiz bir şekilde iade edilmektedir.

AKP yönetimindeki Ankara, İstanbul ve İzmit büyükşehir belediyelerine bağlı kentsel gaz kuruluşlarını kollayan amortisman bedeli, EGO'nun özelleştirilmesi için yapılan yasal düzenleme ile yoğunlaşarak sürdürülmüştür. Türkiye'de başka hiç bir kentte uygulanmayan 5.5 sent/ metreküp birim hizmet ve amortisman bedeli, önce EGO ve Başkent Gaz'a tanınmıştır.

Düzeltme katsayısıyla yine fazla tahsilat

EPDK, 13 Mart 2008 tarihli kararıyla da EGO Genel Müdürlüğü'nün 2 Haziran 2005-1 Ocak 2006 tarihleri arasında faturalarda uyguladığı düzeltme katsayısının EPDK kararlarına aykırı olduğunu saptayarak, fazladan yapılan tahsilatın iadesine ve fazladan tahsil edilen bedellerin 120 gün içinde abonelere geri ödeneceğinin duyurulmasına karar vermiştir. Başkent Gaz, EPDK kararında belirtilen süreyi dikkate almayarak, 7 ay 11 gün sonra, iade yapılacak abonelerin listesini duyurmuş ve ödemelerin ancak Haziran 2009'da başlatılacağını bildirmiştir. Haksız yapılan bir tahsilat, tahsil tarihinden 3.5-4 yıl sonra, yine faizsiz olarak iade edilecektir.

Haksız pil bedeli tahsilatları

EPDK 13 Kasım 2007 tarihli kararıyla, EGO/Başkent Gaz'ın abone sayaçlarının pil bedelini abonelere tahakkuk ettirme uygulamasının 4646 sayılı Kanun hükümlerine ve çıkarılan Dağıtım ve Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği'ne aykırı olduğunu tespit ederek, şu kararları almıştır:

"- EGO/Başkent Gaz'a 30 günlük süre verilmesine, bu süre içinde mevzuata aykırılığa son verilmesi,

-2003-2007 yıllarında abonelerden tahsil edilen pil bedellerinin geri ödenmesi,

-Ödeme yapılacak abonelerin listesinin Şirketin web sitesinde ve doğalgaz merkezlerinde 120 günden az olmamak üzere ilan edilmesi,

-Abonelerin yasal süre içinde pil bedelinin iadesini yazılı olarak talep edebileceği."

Karar tarihinden bu yana bir yıldan fazla zaman geçmesine karşın Başkent Gaz geri ödeme ile ilgili bir bildirim yapmamıştır.

Ön ödemeli sayaç hukuksuzluğu

EGO/Başkent Gaz'ın yeni abonelere ve arızalandığı için sayacı sökülen eski abonelere ön ödemeli sayaç takılmasını şart koşması yanlış ve haksız bir uygulamadır. 1996'dan 2007'ye kadar yurttaşlardan peşin olarak yapılan tahsilatı yükseltmek ve elektronik sayaç temin ettikleri firmaların satışlarını arttırmak için, mevcut mekanik sayacı herhangi bir nedenle sökülen tüm tüketicilere, yüksek fiyatla elektronik sayaç satılmıştır. Ön ödemeli sayaçlarla yurttaşlar henüz yararlanmadıkları hizmetin bedelini peşin olarak ödemeye zorlanmaktadır.

Doğalgaz çağdaş bir enerji kaynağı olarak tüm yurttaşlara ucuz, güvenli ve kolay şekilde sunulması gereken kamusal bir hizmet konusudur. Ön ödemeli sayaçlarla ilgili olarak Avukat Emre Baturay Altınok'un ASKİ aleyhine açtığı bir davada Ankara 11. İdare Mahkemesi 2008/1868 esas ve 26. 11. 2008 tarihli kararında belediye hizmetlerinin bedelinin peşin alınmasının Anayasa'ya ve yasaya aykırı olduğunu belirtmiştir. Mahkeme'nin sözü edilen kararında şöyle denilmektedir:

"Belediyeler belde halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan tüzel kişilik olarak tanımlayan anayasal anlayış, içme ve kullanma suyu hizmetlerinin belde sakinlerine sunulmasını düzenleyen mevzuata da yansımış ve hizmetin karşılığının alınması, hizmetin sunulmasından sonra gerçekleşecek bir aşama olarak belirlenmiştir."

Aynı mantık doğalgaz için de geçerlidir. Dağıtım şirketleri eliyle verilse de, altyapı çalışmalarının belediyelerin denetim ve gözetiminde gerçekleştiği ve belediyelerin kentsel gaz dağıtım şirketlerinin ortağı olduğu göz önüne alındığında; kentsel doğalgaz hizmetlerinin belde sakinlerinin yararlandığı kamusal bir yerel yönetim hizmeti olduğu açıktır. ■